

Nybyggerbarn på Spøttrup Mark 1938

Solveig Hermansen. Hun var i sin tid nybyggerbarn på Spøttrup Mark. I øvrigt er hun også oldebarn af en stor "æblemand" Bøgh, som bl.a. har lagt navn til Bøghs Citronæble.

Den 11. februar 1938, kom posten med det længe ventede brev fra Statens Jordlovsudvalg, hvor i der stod at far havde fået bevilget en parcel af Spøttrups jord.

For ud var gået en masse spekulationer og skrivelser. Far måtte have papir, på hele sin fortid, og mange aftner, den vinter, var spisebordet under petroleumlampen, fyldt med papir. Til sidst var der kun ventetiden, den føltes lang. Det var jo fremtiden, der stod på spil, for far og mor. Men nu var brevet kommet, det lå der på bordet i det blåmalede køkken, og jeg måtte hente far i stalden, så de kunne åbne det sammen.

Nu blev der travlhed, for skulle overtage jorden, den 1. April. Han skulle til møde derovre i Rødding med Statens Jordlovsudvalg. Det var en lang rejse med toget, det blev sent inden han kom hjem. Mor sad oppe og ventede spændt, det var jo fars første besøg på det nye sted.

Jeg husker endnu, hvor skuffet han var. Han fortalte om de udstrakte marker, uden hegn og skel. Hvordan skulle det blive til husmandsbrug, der var jo hverken vej eller sti. Han vidste heller ikke, hvor vi skulle bo, mens byggeriet stod på. Nej, det var vist "en vildmand", han var kommet på. Humøret blev bedre efter den næste tur, da han kom hjem med udstykningsplanen. Jorden var fordelt, og vi skulle bygge det nye hjem lige ved siden af den gamle borg, der så godt nok noget rodet ud, men jorden var god nok. Han havde gravet i den og han forklarede mor, at det var sandmuld og ikke ler, som i Thy. Det blev en spændende tid. En aften var far i radioen / og vi måtte hen til naboen, for at høre det. Gennem støj og skratten hørte vi navnene på nybyggerne blive råbt på, og da turen kom til far hørte vi hans "ja". Det var sært at høre fars stemme i radioen. Så var det mors tur til at komme med derover, og da de kom hjem den aften var der gode nyheder. Vi skulle bo i en lejlighed i et gammelt røgterhus, lige ved borgen.

En tidlig morgen blev så de to røde heste spændt for den nye stivvogn. Den blev læsset med foder til hestene, der var også sengetøj og en spiralseng, så far kunne overnatte i røgterhuset. Mor kom med en skokasse fuld af mellemadder og en trepægl's flaske med øl fra ankeret i kælderen. Det var jo en lang tur i det kolde vejr.

Næste dag kom far hjem med toget, de to røde stod nu i svinestalden på Spøttrup. Far var bekymret for plagen, den ville ikke æde. Det havde været en streng tur, hestene ville ikke ombord på færgen i Vildsund, så snart de mærkede den gyngende grund, stejlede de. Det gik jævnt godt over Mors. Ved Sallingsund var hestene så trætte, at de roligt lod sig trække ombord. Turen over Salling var lang, far gik ved siden af vognen, det meste af vejen. Plagen var nu så træt, at den ville lægge sig ned. Men omsider nåede de frem, og nu stod hestene derovre og blev passet af én, som hed Otto.

Inden det blev lyst om morgenen den 28. marts, kom flyttevognen, en lastbil med anhænger, og alt vort gods blev stuvet op på den, det var svært at få plads til det hele; det sidste der blev læsset var en grisekasse med 15 brune Italiener høns, de skulle forsyne os med æg derovre i Salling, Mor og lillesøster kom ind til chaufføren, mens far og jeg skulle sidde i den grønne chaiselong der stod på anhængerens underpresning. Til min store sorg kunne vi ikke finde de to misser, den morgen. Men nabokonen Martha, lovede at sende dem med toget sammen med hunden Vaps, om nogle dage. Vi måtte nu sige farvel til "Bakkely", til bedstefar, til en tryk tilværelse i kendte omgivelser, til naboerne, til skolen, til markerne der lå med snepletter i det skarpe

forårsllys, til fars barndomshjem. Så kørte bilen, først på kendte veje mod Vildsund. Broen var næsten færdig, men endnu sejlede færgen over det smalle sund. Det gik videre op ad den stejle bakke til Sundby. Igennem de små landsbyer på Mors. Far fortalte om turen med heste og vogn, det var ikke så mærkeligt at hestene var blevet trætte af den lange vej.

Ved Sallingsund måtte vi igen ud at sejle med en færge og endeligt kørte vi i land på Sallings jord. Men der var langt igen og først over middag, så vi Spøttrup's mure rejse sig for enden af vejen. Bilen holdt stille uden for det lave røgterhus., der skulle være vort hjem, den sommer.

Hvor så der trist ud, søen gik næsten på til huset, og i det det vist skulle have være have, lå dynge af skrald, kasseret bohavede og gamle klude. På den anden side af vejen var der et vildnis af sump og krat, og længere henne ad den opkørte markvej lå den gamle borg, mærket af tidens tand, med store pletter, hvor kalken skallede af, med knuste vinduer og skæve døre, der hang og dinglede i blæsten, der kom susende iskold fra vest. Vi gik ind i huset, pladsen var trang. Fra revner i loftet dryssede tørvesmuld og mange års støv og snavs ned i stuen. Men vi måtte være glade for husly, der var mange af nybyggerne der manglede det. Først måtte vi se til hestene, plagen var frisk igen, med der var også brug for både mand og heste. På vores mark lå en stor trælade, den havde været brugt til plage, så i bunden af laden, lå gødning trampet fast i meter-tykke lag. Hver nybygger blev tildelt nogle læs, men far og Anders Pedersen købte resten og så stod de der og gravede og sled i den seje masse, i mange dage. Det meste af de 25td land fik staldmøj det år. Der lå også dynger af frøaffald på marken, det skulle også spredes. Jo arbejde var der nok af. Det hjalp da min broder kom hjem til Maj, han havde halmstak. Der var også steder nok, at gemme rederne i haft plads i Thy, da vi flyttede, men nu var han fri.

Hønsene fra Thy fandt sig hurtigt til rette i de nye omgivelser, de gik overalt på brandtomten og i de stalder, der blev sparet da ilden hærgede. De levede højt på det korn der fandtes i den enorme halmstak. Der var også steder nok, at gemme rederne i, meget af min tid gik med at lede efter æg. På den måde kom jeg rundt i alle kroge og der var meget at se. Svinestalden var ikke brændt, den blev nu brugt af nybyggerne, der stod deres heste og sædekorn. Stalden blev brudt ned midt på sommeren og stenene derfra blev rensset med håndkraft og siden brugt til indermure i de nye ejendomme. Kostalden var brændt, der var kun ydermure tilbage, laden var også væk, men den store port ud mod vejen stod endnu og mindede om det der var engang. Bagest op mod haven stod hestestalden i to etager. Nederst hestebåse og øverst karlekamre. Der lugte endnu stramt af heste og seletøj. Borgen var i en ynkelig stand, men det var et spændende sted at gå på opdagelse. Dørene stod åbne overalt, forfald og ødelæggelse, var det første man så. Det øverste loft var livsfarligt at færdes på, men dragende, selv om der ingen skatte fandtes, kun dele af gamle vogne og indtørrede løg i massevis, fuglere, døde sommerfugle og snavs.

Nedenunder var værelserne malede i hver sin farve, og i det blå værelse var der aftryk af en hånd i væggen. I kælderen hvor der engang var brændevins brænderi, boede en vild kat. Der var ingen voldgrave, men nord for borgen var der sumpet og surt, i haven var der hvide Dorothealiljer tusindvis overalt blomstrede de i det kolde forår.

Som dagene gik kom der flere nybyggere til Spøttrup. Det var mest enlige mænd, de byggede trækure og hønsehuse rundt på deres lodder og boede der, mens byggeriet stod på. Jeg lærte dem at kende på grund af posten, gamle Jakobsen kunne ikke finde alle de nye folk, der fjælede sig rundt om, men da der tit var 26 forsendelser fra den samme afsender, det kunne være Jordlovsudvalget, Elværket eller lignende, bad han mig om at udbringe dem, sådan en tolvårs tøs kunne bedre komme rundt på de ufremkommelige veje, end en gammel landpost. Så gik turen rundt til de nye folk, der var mange morsingboere, der var folk fra nabosognene, men kun nogle

få fra Rødding Sogn. Røddingboerne var skeptiske over den omvæltning, der skete dernede på herregårdsjorden. Det ville ellers være naturligt være om hovbøndernes efterkommere havde bygget de nye hjem på hovmarken. Udviklingen har siden vist, at sognets sønner kom derned i anden omgang.

Håndværkerne kom i stort tal for at bygge de 26 ejendomme. Det var til dels en bunden opgave, der var visse mål, der skulle overholdes. Der var megen snak om dette diktat fra oven og nogle smuglede lidt forandringer ind, men de var svære at få godkendt.

Far fik fat i en bygmester fra Snedsted i Thy, han stolede mest på sine egne "landsmænd". Det var en stor dag, da husene blev sat af og de begyndte at grave ud til kalk kulen, der kom også en brøndgraver, for vand var nødvendigt for byggeriet.

Når nybyggerne mødtes den sommer, var det altid byggeriet de talte om, det svirrede i luften med tal og mål på murværk og tømmer. De roste deres egne håndværkere og lastede naboens. Spøttrup mark var som en stor byggeplads, overalt lød der hammerslag og klask fra murskeer. Hvor vi længtes efter at flytte op på bakken. Pladsen var trang i røgterhusets lave stue, mor havde håndværkere på kost, både vore egne og et hold fra Lysgaard, der byggede for Anders Pedersen. Det var et slid for mor at mætte de mange sultne mandfolk hver dag. Men det var flinke folk vi havde og vi lærte dem snart at kende. Der var Marinus fra Hørdum, han passede murer op, men han fangede også Muldvarper og lagde dem i rad og række på arbejdsskurets bliktag. Dem skal mutter have en pels af, betroede han mig, men de andre smed dem væk, da duften blev for stærk. Der var Bang, mureren med den gamle Nimbus motorcykel, der ikke ville starte, det ville blandemaskinen heller ikke. Jeg mindes byggepladsen med de to maskiner der blev skilt ad og bakeset med. Så var der Asmus, den farende svend, der kom først på sommeren, han var sønderjyde og kunne fortælle en masse, han var så munter og sjov, men en dag forsvandt han igen, han havde bisselæder i skoene, sagde mor. Efterhånden tog husene form og først på efteråret flyttede vi ind. Det var en stor dag da bygningskommisionen mødte på for at godkende byggeriet. Det var som en eksamen for håndværkerne, de kom i deres pæne tøj og lignede slet ikke sig selv. Mor gav kaffe til de høje herrer og bagefter blev huset efterset. Der var kun småting, der skulle rettes, Rysgård fra Snedsted kunne ånde lettet op og byggelånet kunne nu udbetales 17.500 kostede hele herligheden.

Siden kom Jordlovsudvalget på besøg, så kom de fine kopper på bordet. Det var Niels Frederiksen og Andreas Søndergård. Fra husmandskommisionen kom Niels Jørgensen og Arkitekt Nielsen Kjellerup. Den sidste var tilsynsførende for alt byggeri på Spøttrup Mark. Der kom Husmandsforeninger fra nær og fjern for at se den nye koloni, vi rev gård og fejede, det skulle jo se godt ud. Kvinderne vandrede kritisk rundt i huset, intet undgik deres skarpe blik. Mændene gik i stald og mark. Det var næsten for meget de første år med alle de gæster. Men vi var også lidt stolte der nede på Spøttrup Mark, vi havde noget at vise frem. Der var et sammenhold mellem nybyggerne, som jeg mindes med glæde. Hvor kunne de le højt og hjerteligt sammen over historierne fra den sommer da de byggede. De havde alle noget at berette, for der skete så meget for dem, den sommer da de 26 nye hjem blev bygget på Spøttrup Mark.